

ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ 9

(Ανάτυπο)

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ

Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟ
ΘΡΟΝΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
ΤΟΥ «ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ»
(1900 – 1910)

ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2010

Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟ ΘΡΟΝΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ «ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ» (1900 – 1910)¹

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ

Στις αρχές του 20ού αιώνα, η αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου ταλανίστηκε, για μια ολόκληρη δεκαετία (1900 – 1910), από το δυσεπίλυτο πρόβλημα της εκλογής νέου αρχιεπισκόπου Κύπρου,² το οποίο προέκυψε ύστερα από τον θάνατο του αρχιεπισκόπου Σωφρονίου (1865 – 1900)³ και έμεινε γνωστό ως «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» της Κύπρου.⁴ Οι αντεγκλήσεις και οι διαφωνίες μεταξύ των δύο διεκδικητών του θρόνου, μητροπολιτών Κιτίου Κυρίλλου Παπαδόπουλου και Κυρηναίας Κυρίλλου Βασιλείου, οι οποίοι λόγω της συνωνυμίας τους παρέμειναν γνωστοί στην κυπριακή συνείδηση, με βάση τη σωματική τους διάπλαση, ως «Κυριλλάτσος» και «Κυριλλούδι» αντίστοιχα, προκάλεσαν σοβαρές αναταράξεις στο εσωτερικό της Κυπριακής Εκκλησίας.⁵

1. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στους κ. Κωστή Κοκκινόφτα και Πέτρο Παπατολυβίου, για τη βοήθειά τους.

2. Βλ. Ἀθανασίου Π. Εὐταξίου (Βουλευτοῦ Λοκρίδος), *Τό Ἐκκλησιαστικόν ζήτημα τῆς Κύπρου*, Ἀθήνας 1901, σ. 3–24.

3. Γεωργίου Σ. Φραγκοῦδη, *Ἱστορία του Ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος Κύπρου (1900 – 1910)*, Ἀλεξάνδρεια 1911.

4. Βενεδίκτου Ἐγγλεξάκη (Ἀρχιμ. Παύλου), *Διά τήν Ἐκκλησίαν Κύπρου εἴκοσι μελέται/Τέταρτος ἕως εἰκοστός αἰών*, Ἀθήναι 1996, σ. 581–584.

5. Τον προηγούμενο χρόνο, στις 24 Ἰανουαρίου 1899, εἶχε πεθάνει και ὁ μητροπολίτης Πάφου Επιφάνιος (1890–1899), με αποτέλεσμα ἡ σύνοδος τῆς Εκκλησίας τῆς Κύπρου να μείνει (μετά ἀπό τὸν θάνατο και τοῦ Σωφρονίου) με δύο μόνο ἀρχιερεῖς.

Το πρόβλημα οξύνθηκε περισσότερο, λόγω της ανάμιξης στο ζήτημα πολιτικών κομμάτων της Κύπρου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν δύο αντίπαλες παρατάξεις, η «κιτιακή» και η «κυρηνειακή». Η αντιπαράθεση μάλιστα των μελών των παρατάξεων αυτών υπήρξε τόσο έντονη, ώστε στις δημοτικές εκλογές του 1908 να καταφέρουν να εκλεγούν στα αξιώματα του δημάρχου και του αντιδημάρχου Λευκωσίας Τουρκοκύπριοι, αφού οι Ελληνοκύπριοι δημοτικοί σύμβουλοι δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε κοινή συμφωνία.⁶ Ο διχασμός εκδηλώθηκε ακόμη και στην εκπαίδευση, με τη δημιουργία «κιτιακών» και «κυρηνειακών» σχολείων. Σημαντικός υπήρξε και ο ρόλος του κυπριακού τύπου ο οποίος, επίσης, διχάστηκε σε δύο πλευρές υποστηρίζοντας τη μία ή την άλλη παράταξη.⁷

Οι προσπάθειες για εσωτερική επίλυση του προβλήματος, ακόμη και ύστερα από την επέμβαση της αποικιακής βρετανικής κυβέρνησης, απέτυχαν.⁸ Έτσι, το έργο της αναζήτησης λύσης στο «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» της Κύπρου, ανέλαβαν τα τρία πατριαρχεία Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων.⁹

Ύστερα από σύσκεψη των πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως Ιωακείμ Γ', Ιεροσολύμων Δαμιανού και του εκπροσώπου του Αλεξανδρείας Φωτίου, αρχιμανδρίτη Γερμανού Γρηγορά, κατέληξαν στη λύση του αποκλεισμού των δύο «Κυρίλλων» και στην προώθηση της εκλογής «τρίτου» προσώπου για τον θρόνο της Κύπρου. Έτσι, στις 26 Ιανουαρίου του 1902, προτάθηκαν ως υποψήφιοι οι μητροπολίτες Μελενίκου Ιωακείμ και Κυριακουπόλεως Μελέτιος Κρονίδης (Κύπριος στην καταγωγή), καθώς και ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Κωνσταντινίδης. Οι δύο μητροπολίτες, όμως, αρνήθηκαν την υποψηφιότητά τους και έτσι, λίγο αργότερα (9 Μαρτίου 1902), αντικαταστάθηκαν από τους μητροπολίτη Διδυμοτείχου Φιλάρετο Βαφείδη και ηγούμενο Κύκκου Γεράσιμο, οι οποίοι επίσης απέρριψαν την υποψηφιότητά τους. Τον Απρίλιο του 1902, προτάθηκαν οι μητροπολίτες Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης και Μεσημβρίας Χαρίτων Ευκλείδης, ο οποίος καταγόταν από την Κύπρο.¹⁰

6. Αχιλέα Λυμπουρίδη, *Το πολύχρονο Αρχιεπισκοπικό ζήτημα της Κύπρου και η περιπετειώδης πορεία του 1900 – 1910*, Λευκωσία 1997, σ. 3–16, 59–62.

7. Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον Κυπριακό τύπο (1900 – 1911)*, Λευκωσία 2002, σ. 9–15.

8. Για τις εξελίξεις στο «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» περισσότερα βλ. Νίκου Χριστοδούλου, *Το Αρχιεπισκοπικό ζήτημα της Κύπρου κατά τα έτη 1900 – 1910*, Λευκωσία 1999, σ. 13–135 και Κοκκινόφτα, *ό.π.*, σ. 39–68.

9. Σχετικά με την ανάμιξη των πατριαρχεί-

ων Κωνσταντινουπόλεως και Αλεξανδρείας στο «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» βλ. Γεωργίου Σ. Φραγκουδή, *Ιστορία του Αρχιεπισκοπικού ζητήματος Κύπρου*, Αλεξάνδρεια 1908. Ανδρέα Τηλλυρίδη, «Η συμβολή του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας στη λύση του Αρχιεπισκοπικού ζητήματος Κύπρου – Ανέκδοτα κείμενα του Πατριάρχη Αλεξανδρείας Φωτίου», *Εκκλησιαστικός Φάρος ΞΗ'* (1990–1991), σ. 181–200. Μακαρίου Τηλλυρίδη (Επισκόπου Ριφούτας), «Ανέκδοτα έγγραφα περί του Αρχιεπισκοπικού ζητήματος της Κύπρου (1900–1910)», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου* 3 (1996), σ. 363–413.

10. Κοκκινόφτα, *ό.π.*, σ. 39–56.

Το «αρχιεπισκοπικό ζήτημα» παρέμεινε σχεδόν στάσιμο μέχρι το 1907,¹¹ οπότε επιχειρήθηκε προσπάθεια επίλυσής του από τη βρετανική κυβέρνηση με την ψήφιση νομοσχεδίου, με βάση το οποίο θα γινόταν η εκλογή του αρχιεπισκόπου. Η ενέργεια αυτή της αποικιακής κυβέρνησης φαίνεται να προβλημάτισε τις δύο αντιπάλους παρατάξεις, με αποτέλεσμα οι δύο μητροπολίτες να υπογράψουν κοινό έγγραφο, ζητώντας από τα τρία πατριαρχεία να στείλουν από έναν εκπρόσωπό τους στην Κύπρο, για να βρεθεί κοινά αποδεκτή λύση. Έτσι, το ζήτημα άρχισε σταδιακά να μπαίνει στην τελική του φάση.

Αφού πραγματοποιήθηκαν ορισμένες άγονες, όπως αποδεικνύεται, συνεδριάσεις μεταξύ των εκπροσώπων των τριών πατριαρχείων και των δύο αντιπάλων κυπριακών παρατάξεων, η σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, προβάλλοντας τη διαφωνία της σχετικά με την επέμβαση της βρετανικής κυβέρνησης στο ζήτημα και τη θέσπιση νομοσχεδίου για την εκλογή αρχιεπισκόπου, αποφάσισε, στη συνεδρία της 1ης Φεβρουαρίου 1908, να θέσει ως νέους υποψηφίους για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κύπρου, τους μητροπολίτες Βεροίας Απόστολο Χριστοδούλου,¹² Διδυμοτείχου Φιλάρετο Βαφείδη¹³ (για δεύτερη φορά) και Κασσανδρείας Ειρηναίο Παντολέοντος.¹⁴ Η επιλογή των υποψηφίων, από πλευράς του Οικουμενικού Πατριαρχείου, φαίνεται ότι στηριζόταν τόσο στη μόρφωση και τις ικανότητες των προτεινόμενων προσώπων, όσο και στην εθνική τους δράση και προσφορά, σε συνάρτηση, προφανώς, με την εφαρμογή της «πολιτικής

11. Βλ. Δύο Πατριαρχικά έπιστολαί περί του ζητήματος τῆς ἀγιωτάτης ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας, Ἐν Λευκωσίᾳ (Κύπρου) 1907. Ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Κύπρου πρὸς τὴν ἀγιωτάτην ἀντιπροσωπείαν τῶν Πατριαρχῶν περὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος, Ἐν Λευκωσίᾳ 1907 καὶ Ὑπόμνημα Μητροπολίτου Κιτίου κυρ. Κυρίλλου πρὸς τοὺς σελτούς Πατριαρχικοὺς ἐξάρχους [...] περὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος, Λάρνακα 1908.

12. Ο Απόστολος Χριστοδούλου γεννήθηκε το 1850 στο χωριό ἄγιοι Θεόδωροι τῆς Ἱμβροῦ, ὅπου καὶ ἔζησε τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του. Τελειώνοντας τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του, φοίτησε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (1874 – 1881) καὶ δίδαξε στὸ Ζάππειο παρθεναγωγεῖο τῆς Κωνσταντινούπολης (1881 – 1882). Στὴ συνέχεια μετεκπαιδεύτηκε στὴ Θεολογικὴ Ακαδημία τοῦ Κιέβου (1882 – 1886). Εργάστηκε ὡς καθηγητῆς καὶ στὴ συνέχεια ὡς διευθυντῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἀπὸ τὸ 1886 ἕως τὸ 1906. Τὸ 1901, χειροτονήθηκε τιτουλάριος μητροπολίτης Σταυρουπόλεως. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Βεροίας καὶ Ναούσης Κωνσταντίου (1895 – 1906), ὁ

Απόστολος προήχθη στὸν θρόνο τῆς μητροπόλεως Βεροίας καὶ Ναούσης, στὶς 29 Ἰουνίου τοῦ 1906. Στὴ νέα του μητρόπολη κλήθηκε νὰ ἀντιμεταπίσει ποικίλες δυσκολίες, κυρίως λόγω τῆς ἐξαρσῆς, κατὰ τὴν περίοδο αὐτῆ, τῶν ξένων ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν προπαγανδῶν. Κατόρθωσε νὰ πραγματοποιήσει τὸ ὄραμα τοῦ προκατόχου τοῦ Κωνσταντίου καὶ νὰ ἐγκαινιάσει τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ τῆς Βεροίας. Στὶς 26 Αὐγούστου τοῦ 1909, μετατέθηκε στὴ μητρόπολη Σερρών, ὅπου ἔζησε μέχρι τὸν θάνατό του (1917), ἓνα χρόνο μετὰ ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Βούλγαρους, τὸ 1916. ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ἔργο του περισσότερο βλ. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, *Απόστολος Χριστοδούλου ὁ Ἱμβριος, Καθηγητῆς καὶ Σχολάρχης τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης – Αποθανὼν Μητροπολίτης Σερρών (1855 – 1917) – Βίος καὶ ἔργα του (1886 – 1906)*, Θεσσαλονίκη 2006.

13. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, «Φιλάρετος ὁ Βαφείδης. Μητροπολίτης Ηρακλείας», *Θ.Η.Ε.* 11 (1967), σ. 1063–1067.

14. Αποστόλου Γλαβίνα, «Αρχιερεῖς Κασσανδρείας», *Μακεδονικά* 22 (1982), σ. 257.

των συχνών μεταθέσεων» επισκόπων που διοικούσαν οθωμανοκρατούμενες επαρχίες, την οποία το πατριαρχείο εφάρμοζε συχνά για την αποφυγή προστριβών με τις επιτόπιες τουρκικές αρχές. Παράλληλα, η σύνοδος του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ανακοίνωσε την απόφασή της στα πατριαρχεία Αλεξανδρείας και Ιερουσολύμων, ζητώντας από τους πατριάρχες να προσθέσουν στον κατάλογο των υποψηφίων και άλλα πρόσωπα, εφόσον το επιθυμούσαν, προκειμένου από αυτούς να αναδειχθεί, με κοινή απόφαση των τριών πατριαρχών, ο νέος αρχιεπίσκοπος Κύπρου. Ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', ανέθεσε ακόμη στον αρχιγραμματέα της συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αρχιμανδρίτη Αθανάσιο Πιπέρα, να ενημερώσει γραπτώς τους τρεις μητροπολίτες για την απόφαση της συνόδου, προκειμένου να διαπιστωθεί η από μέρους τους αποδοχή ή μη της υποψηφιότητας.

Η απόφαση αυτή του Οικουμενικού Πατριαρχείου δημοσιεύτηκε αμέσως σε εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης και στο φύλλο της 9ης Φεβρουαρίου 1908 της «*Εκκλησιαστικής Αλήθειας*».¹⁵ Την ίδια ημέρα (9.2.1908) η είδηση της υποψηφιότητας των τριών νέων μητροπολιτών δημοσιεύτηκε και στον κυπριακό τύπο, όπως στην εφημερίδα «*Κύπριος*» της Λευκωσίας.¹⁶

Δύο ημέρες πριν από την δημοσίευση της απόφασης της συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στον τύπο, στις 7 Φεβρουαρίου 1908, ο αρχιγραμματέας αρχιμανδρίτης Αθανάσιος, συνέταξε επιστολή προς τον μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Απόστολο, με την οποία τον ρωτούσε αν θα αποδεχόταν να τεθεί ως ένας από τους υποψηφίους για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κύπρου, σε περίπτωση που η σύνοδος έπαιρνε την παραπάνω απόφαση.¹⁷ Προφανώς, ανάλογες επιστολές στάλθηκαν και στους άλλους δύο υποψήφιους μητροπολίτες.

Ο Απόστολος, πληροφορήθηκε για το ζήτημα της υποψηφιότητάς του από την εφημερίδα «*Ταχυδρόμος*» της Κωνσταντινούπολης, πριν να φτάσει στα χέρια του η επιστολή του αρχιγραμματέα της συνόδου. Μη γνωρίζοντας ακόμη για το βάσιμο ή μη των δημοσιευμάτων, έσπευσε να απαντήσει γραπτά στον πατριάρχη Ιωακείμ Γ', με την υπ' αριθμ. 477/11 – 2 – 1908 επιστολή του, αρνούμενος από την αρχή την υποψηφιότητα αυτή, δηλώνοντας μάλιστα ότι επιθυμούσε να πεθάνει στα όρια του κλίματος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπου είχε γεννηθεί.¹⁸ Οι κινήσεις του Οικουμενικού

δεν αναφέρθηκαν στην υποψηφιότητα των τριών αυτών μητροπολιτών).

15. Αωνύμου, «*Επί τῶν ἐν Κύπρῳ, Ἐκκλησιαστικῆ Ἀλήθεια – Κωνσταντινουπόλεως* (9 Φεβρουαρίου 1908), σ. 70.

16. Αωνύμου, «*Πρὸς τὸ τέλος – Τὰ Πατριαρχεία καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος – Τρεῖς ὑποψήφιοι*», Εφημερίδα *Κύπριος* (9 Φεβρουαρίου 1908) 4. (Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι κυπριακές εφημερίδες της εποχής *Αλήθεια – Λεμεσού, Εφημερίς του Λαού, Κυπριακός Φύλαξ, Νέον Ἔθνος – Λάρνακας, Πατρὶς* και *Φωνὴ της Κύπρου*

17. Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, *Βιβλίον Ἀλληλογραφίας Πατριαρχείου 1906 – 1908 (Μητροπολίτη Ἀποστόλου Χριστοδοῦλου)*, σ. 72. (Στο εξής: Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Βιβλίον Ἀλληλογραφίας*).

18. Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Βιβλίον Ἀλληλογραφίας*, σ. 71.

Πατριαρχείου, το οποίο έχοντας ως δεδομένο τα γεγονότα των προηγούμενων ετών και την έντονα διαφαινόμενη αδυναμία του να διαδραματίσει, πλέον, πρωτεύοντα ρόλο στην εξέλιξη των πραγμάτων, χαρακτηρίζονται από «προχειρότητα» και έλλειψη ικανότητας υποβολής σαφούς και συγκεκριμένου, κοινά αποδεκτού, σχεδίου επίλυσης του προβλήματος. Με την πρόταση νέων υποψηφίων για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ουσιαστικά, το μόνο που επεδίωκε ήταν να διατηρηθεί στο προσκήνιο των γεγονότων της Κύπρου.

Από δημοσιεύματα του τύπου πληροφορήθηκαν για το ζήτημα και οι χριστιανοί της επαρχίας Βεροίας και Ναούσης. Αμέσως, οι εκπρόσωποι των «Σωματείων» της Νάουσας (αρχιερατικός επίτροπος, δημογέροντες, επίτροποι, έφοροι, εκλογική αντιπροσωπεία), απέστειλαν προς τον μητροπολίτη την υπ' αριθμ. 478/12 – 2 – 1908 «*παρακλητική*» επιστολή, ζητώντας του να αρνηθεί την υποψηφιότητα, λόγω των «*έκτακτων περιστάσεων*» που ταλαιπωρούσαν την επαρχία, καθώς την περίοδο εκείνη οι ξένες προπαγάνδες (βουλγαρική και ρουμανική) βρισκόταν σε έξαρση στην περιοχή.¹⁹ Από την επιστολή αυτή πληροφορούμαστε, επίσης, τα ονόματα των αξιωματούχων της Νάουσας, κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Ο Απόστολος, απάντησε στους εκπροσώπους της Νάουσας με την υπ' αριθμ. 479/15 – 2 – 1908 επιστολή του, καθησυχάζοντας και ενημερώνοντάς τους ότι ήδη είχε παραιτηθεί από αυτή την υποψηφιότητα και ότι επιθυμούσε να παραμείνει και να εργαστεί στη μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης.²⁰ Η άρνηση της υποψηφιότητας του μητροπολίτη, αποδεικνύει από τη μία πλευρά το ενδιαφέρον του για τη συνέχιση της προσφοράς του στη δοκιμαζόμενη επαρχία, παρά το γεγονός ότι είχε να αντιμετωπίσει τεράστιες δυσκολίες στο έργο του, καθώς οι εκπρόσωποι της ρουμανικής, κυρίως, προπαγάνδας, με την υποστήριξη των τοπικών τουρκικών αρχών, είχαν πετύχει τον αποκλεισμό και περιορισμό του, για μεγάλο χρονικό διάστημα, στην πόλη της Βεροίας²¹ και από την άλλη την αγαστή συνεργασία του με τους τοπικούς παράγοντες της περιοχής.

Στο μεταξύ, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, βλέποντας ότι η προώθηση της ψήφισης νομοσχεδίου από τη βρετανική κυβέρνηση ήταν μάλλον αναπόφευκτη, δεδομένου ότι είχαν προσχωρήσει στην άποψη αυτή και οι υποστηρικτές της «κιτιακής» παράταξης, καθώς και ο πατριάρχης Αλεξανδρείας Φώτιος αποφάσισε, έχοντας και τη σύμφωνη γνώμη του πατριάρχη Ιεροσολύμων, να εκλέξει αυθαίρετα στις 19 Φεβρουαρίου 1908 τον μητροπολίτη Κυρηναίας Κύριλλο, ως αρχιεπίσκοπο Κύπρου.

19. Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Βιβλίον Αλληλογραφίας, σ. 191–192.

20. Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., Βιβλίον Αλληλογραφίας, σ. 192 – 193.

21. Αποστόλου Χριστοδούλου, «Ἐκθεσις Μητροπολίτου Βεροίας», Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια – Κωνσταντινουπόλεως (29 Σεπτεμβρίου 1907), σ. 577–578.

Την επόμενη ημέρα της εκλογής του Κυρίλλου, το Οικουμενικό Πατριαρχείο απέστειλε τηλεγράφημα στον μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Απόστολο, με το οποίο του ανακοίνωνε ότι αρχιεπίσκοπος Κύπρου εκλέχθηκε, από τη σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ο μητροπολίτης Κυρηνείας, λέγοντάς του παράλληλα να «μείνει ήσυχος». Ο Απόστολος, κοινοποίησε το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος και προς τον αρχιερατικό επίτροπο της Νάουσας, αρχιμανδρίτη Σωφρόνιο, με την υπ' αριθμ. 483/21 - 2 - 1908 επιστολή του.²²

Όπως ήταν αναμενόμενο, η αυθαίρετη «εκλογή» του Κυρηνείας δεν βρήκε θετική ανταπόκριση από την «κιτιακή» παράταξη, η οποία καταδίκασε την πράξη με διάφορους τρόπους.²³ Το πολύκροτο αρχιεπισκοπικό ζήτημα, τάλαιπώρησε την αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου για αρκετό ακόμη χρονικό διάστημα, οπότε τελικά έλαβε τέλος το 1910, με την οριστική επικράτηση του Κιτίου Κυρίλλου.²⁴

Η ιστορία φαίνεται ότι τελικά δεν αδίκησε κανέναν από τους δύο Κυρίλλους, καθώς με τον θάνατο του από Κιτίου αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυρίλλου Παπαδόπουλου (1916), τον διαδέχθηκε ο πρώην αντίπαλός του, μητροπολίτης Κυρηνείας Κύριλλος Βασιλείου (1916 - 1933).

22. Ο μητροπολίτης αφιερώνει στο ζήτημα τους τρεις πρώτους στίχους της επιστολής, ενώ στη συνέχεια ασχολείται με τρέχοντα εκκλησιαστικά ζητήματα της επαρχίας του.

23. Σωφρονίου Ευστρατιάδου (πρώην Λεοντοπόλεως), «Κυπριακαί Ημέραι - Η λύ-

σις του Εκκλησιαστικού Κυπριακού ζητήματος (1900 - 1910)», *Θεολογία* ΙΒ' (1934), σ. 162 - 314.

24. Σωφρονίου Γ. Μιχαηλίδη, *Ιστορία της κατά Κίτιον Εκκλησίας*, Λάρισα 1992, σ. 322 - 336.

1. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Α΄. Ἀνωνύμου, «Ἐπί τῶν ἐν Κύπρῳ», *Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια – Κωνσταντινουπόλεως* (9 Φεβρουαρίου 1908) 69 – 70.

Γνωστά πᾶσι κατὰ καιρὸν καταστήσαντες τὰ πατριαρχικά γράμματα τὰ προβιάζοντα καὶ εὐκολύνοντα τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκλογῆς ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ἐγνωρίσαμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις τὰς ἐν τούτῳ κοινὰς ἀποφάσεις τῶν ἀγιωτάτων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, εἰς ὧν τὴν ἀδελφικὴν ἀντίληψιν, καλῶς ποιοῦντες ἐξεκάλεσαν οἱ φιλοπάτριδες Κύπριοι τὴν εὐόδωσιν τῆς ἐπιλύσεως τοῦ διίστῶντος αὐτοῦ ζητήματος. Ἐγνώσθη σαφῶς τι ἔδει νὰπραχθῆ, καὶ τόπρακτέον τοῦτο δύνανται νὰζητήσωσι καὶ ν' ἀνεύρωσιν εἰς τὰς ἱστορικές δέλτους οἱ εὐσεβεῖς Κύπριοι, ἰδίως οἱ θέλοντες καὶ δυνάμενοι νὰ μελετήσωσιν αὐτάς, καθ' ἃς αἱ ἀγιώταται πατριαρχικαὶ Ἐκκλησίαι, μάλιστα δ' ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πασῶν ἐν ἀνάγκαις ἀντιλαμβανομένη, χεῖρα βοηθὸν ἔτεινον ἀδελφαῖς Ἐκκλησίαις αὐτοκεφάλαις, ταραττομέναις ἢ ἐν ὀρφανίᾳ διατελούσαις, οὐδαμῶς θιγομένων ἢ μειουμένων τῶν παλαιφάτων προνομίων ἐκάστης, διότι ταῦτα, καθὸ καὶ συνοδικῶς τεθεσπισμένα καὶ νόμοις εὐσεβῶν ὀρθοδόξων αὐτοκρατόρων κεκυρωμένα, οὐδεμία τῶν Ἐκκλησιῶν ἠδύνατο ν' ἀναιρέσῃ, οὔτε ἐν εἰρήνῃ, οὔτε ἐν ἐποχαῖς στυγναῖς, καθ' ἃς ὀλίγα τινὰ λείψανα χριστιανισμοῦ περιεσώζοντο ἐν τινι τούτων.

Ἐπραξαν τό ἐπ' αὐταῖς αἱ τρεῖς ἀγιώταται πατριαρχικαὶ Ἐκκλησίαι, εὐκολύνουσαι τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐκλογῆς ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ζητήματος χάριν προσώπων, οὐχὶ δὲ χάριν ἀρχῶν, χωρίζοντες εἰς δύο τοὺς ὀρθοδόξους τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας τοῦ ἱεροῦ Βαρνάβα, καὶ συνεβούλευσαν καὶ παρήνεσαν εἴ τι ἂν πρέπη νὰ συμβουλευώσιν ἀδελφοῖς καὶ τέκνοις διίσταμένοις, ὧν τινες προέβησαν νὰ ζητήσωσι νόμον ἐκλογῆς ἱερᾶς, ἱερωτάτων ἀρχιερέων, ἀπὸ κοσμικῆς συνελεύσεως, εἰς ἣν περὶ κανονικῶν καὶ ἱερῶν θεμάτων ἐκαλοῦντο νὰ νομοθετήσωσιν ἄνδρες ἀναμίξ ἀνήκοντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἰς ξένον ἡμῖν δόγμα καὶ εἰς ἕτερον θρήσκευμα οὐχὶ χριστιανικόν. Καὶ αἱ μὲν Ἐκκλησίαι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων ἀπέκρουσαν τὴν ἀνήκουστον ταύτην τόλμην, καταδικάζουσαι τὸ τοῦ πράγματος ἀντικανονικόν, ὅπερ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ὀρθόδοξός τε καὶ μὴ, οὐδέποτε θέλει ἐπιδοκιμάσει, οἱ δὲ ἐν Κύπρῳ ὀρθόδοξοι διετέλεσαν μὲν ἐν διαστάσει, καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου, πολλοὶ δὲ καὶ κατεῖδον ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἀνάγκη νὰ ἐπιδιωχθῆ τό τελευταῖον στάδιον τῶν πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος ἐνεργειῶν, καθ' ὃ σχέδιον εἶχον ἀποδεχθεῖ αἱ τρεῖς ἀγιώταται Ἐκκλησίαι, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἱεροσολύμων.

Ἐπί τῇ γενομένῃ συνεπῶς ἀνακοινώσει τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανός πρῶτος ἔσπευσε τηλεγραφικῶς ἵνα δηλώσῃ ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σιών ἀρχῆθεν ἐφρόνει ὅτι οἱ πατριαρχικοί θρόνοι δικαιοῦνται λαβεῖν ὀριστικὴν ἀπόφασιν περὶ λύσεως ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος Κύπρου, φρονοῦσα καὶ σήμερον ὅτι, ἀνεξαρτήτως γνώμης μεριδῶν, οἱ πατριαρχικοί θρόνοι δύνανται, συνεννοούμενοι, χάριν ὑπερτάτου συμφέροντος Ἐκκλησίας, νά προβῶσιν εἰς ἐκλογὴν ἀρχιεπισκόπου». Κατὰ ταῦτα δέ ἡ ταῦτα φρονοῦσα Μ. Ἐκκλησία ἀνεκοίνωσε, μετὰ τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν τῆς προχθῆς Πέμπτης, ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων ὅτι τίθησιν ὑποψηφίους διὰ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Νέας Ἰουστινιανουπόλεως Κύπρου τοὺς πανιερ. μητροπολίτας Βερροίας κ. Ἀπόστολον, Διδυμοτεῖχου κ. Φιλάρετον καὶ Κασσανδρείας κ. Εἰρηναῖον, εἰς οὓς θέλουσι προσθέσει καὶ οὓς ἐγκρίνουσιν οἱ δύο ἀγιώτατοι πατριαρχικοί θρόνοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν ἐκλεγῆ ὁ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου.

Εἰς τὸν ἀπὸ ὀκταετίας ταράσσοντα τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου σάλον, οὗ τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀφορμαὶ εἰσὶν ἢ περὶ προσώπων ἕρις, οὐχὶ δὲ σπουδαία διένεξις, ἢ ἀγὼν περὶ ἀρχῶν, πρέπει νά δοθῆ τέλος. Καὶ αὐτοὶ οἱ φρόνιμοι Κύπριοι, ὧν τὴν γνώμην δημοσίᾳ διατυπωμένην ἀναγινώσκομεν ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν, καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι ζητοῦσι νά ἴδωσι τὸ τέλος τοῦτο, ὃπερ ἐνδέχεται νά μακρύνωσιν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη οἱ περὶ καταλήψεως θρόνων ἐρίζοντες, καίτοι καὶ κληρικοί καὶ λαϊκοὶ εὐρέθησαν ἀπὸ τινος πρόθυμοι νά θυσιάσωσι τὸ ἴδιον εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον. Ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀπόφασις τῶν τριῶν πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν περὶ ἐκλογῆς ἀρχιεπισκόπου μεταξὺ τῶν ἐκτὸς τῆς Κύπρου κληρικῶν ἐπιβάλλεται, ἵνα μὴ παραταθῆ μὲν ἡ διαίρεσις, ἢ ἐκ προσωπικῶν γεννηθεῖσα συμφερόντων, ἀσύντακτοι δὲ μείνωσιν ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ἐσωτερικαί τινες ὑποθέσεις, ὧν ἡ διάταξις ἔσται κανονικῶς ἔγκυρος ἐάν γένηται μόνον ὑπὸ τὴν προεδρείαν καὶ τὴν εὐλογίαὶν ἀρχιεπισκόπου ὑπὸ τῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἀνεγνωρισμένου.

Β' Ἀνωνύμου, «ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ – Τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος – ΤΡΕΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ», ἐφημερίδα *Κύπριος* (9 Φεβρουαρίου 1908) 4.

Ἡ τύχη τῆς Κύπρου, ὡς πρὸς τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ζήτημα, κτυπᾷ ὀριστικῶς τὴν θύραν τῆς βελτιώσεως, καὶ ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰς εἰδήσεις τῆς ἑβδομάδος ταύτης.

Τὴν ἐσπέραν τῆς προχθῆς Πέμπτης, ἐλήφθη ἐνταῦθα σχετικὸν πρὸς ταῦτα τηλεγράφημα ἐπίσημον, κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῦ εὕρισκόμεθα πολὺ πλησίον τῆς ἀναδείξεως Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κατὰ τὸν τέταρτον τρόπον λύσεως – ἐκλογῆς τοιοῦτου ἔξωθεν ὑπὸ τῶν τριῶν Πατριαρχείων.

Ἡ Σύνοδος Κων/πόλεως συνεδρίασα ἀνόμασε τρεῖς ὑποψηφίους ἐπὶ τῶν ὁποῦ ἀναμένει ἤδη τὴν γνώμην τῶν δύο ἄλλων Πατριαρχείων.

Ὡς τρεῖς ὑποψήφιοι φέρονται ὁ Βερροίας, ὁ Διδυμοτεῖχου, καὶ ὁ Κασσανδρείας.

Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὡς γνωστόν, ἀνεμένετο νὰ προβῆ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία πολὺ ἐνωρίτερον. Ἡ βραδύτης προῆλθεν ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι ἐνῶ τό Οἶκ. Πατριαρχεῖον εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα νὰ στείλωσι τὴν γνώμην των τηλεγραφικῶς (ὡς ἐγράφομεν εἰς τὸ φύλλον τῆς 26 Ἰανουαρίου) ὁ Πατριάρχης Φώτιος ἀπήντησε δι' ἐπιστολῆς.

Ἐλπίζομεν δέ ὅτι διὰ νὰ προβῆ ἡ Μ. Ἐκκλησία εἰς τὸ ὀριστικὸν διάβημα τῆς ὑποδείξεως τῶν ὑποψηφίων, θὰ ἔχει ἐξομαλύνῃ καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ὁδὸν πρὸς πλήρη ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων.

2. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Αρχεῖο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμpanίας
(Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ.), *Βιβλίον Ἀλληλογραφίας Πατριαρχείου 1906 – 1908*
(Μητροπολίτη Ἀποστόλου Χριστοδούλου).

Α΄. Ἐπιστολὴ τοῦ μητροπολίτη Ἀποστόλου πρὸς τὸν πατριάρχη
Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ Γ΄.

Ἄρ. Πρωτ. 477

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Καίπερ ἀγνοῶν τὸ βάσιμον ἢ μὴ τῆς ὑπὸ τοῦ *Ταχυδρόμου* Κωνσταντινουπόλεως ἀναγραφείσης εἰδήσεως περὶ τῶν προταθέντων ὑποψηφίων διὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Κύπρου, ἐν τοσοῦτῳ σπεύδω, πρὸς πρόληψιν δυσχερειῶν, νὰ δηλώσω σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ὅτι οὐδαμῶς δέχομαι τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην καὶ παραιτοῦμαι διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἐν ᾧ κλίματι Πατριαρχικῶ ἐγενήθην, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τούτῳ ἐπιθυμῶ καὶ νὰ ἀποθάνω.

Τῇ 11 Φεβρουαρίου 1908

† Ὁ Βεροίας καὶ Ναούσης Ἀπόστολος

Β΄. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀρχιμανδριτῆ Ἀθανασίου Πιπέρα, πρὸς τὸν μητροπολίτη Βεροίας καὶ Ναούσης Ἀπόστολο.

Ἄρ. Πρωτ. 481

Πανιερώτατε,

Γνωστὴ πάντως τυγχάνει τῇ Ὑμετ. Πανιερότητι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος Κύπρου καὶ ἡ τελευταία φάσις, ἣν ἔλαβε τοῦτο, καθ' ἣν

ἀνετέθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κων/πόλεως, Ἀλεξανδρείας καί Ἱεροσολύμων
νά προβῶσι μετὰ κοινήν συνεννόησιν εἰς τήν ἐκλογήν τοῦ καταλλήλου
Ἀρχιεπισκόπου τῆς Αὐτοκεφάλου ταύτης Ἐκκλησίας. Ἦδη δέ ἡ Ἀ. Θ. Πα-
ναγ. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Ἰωακείμ ἀνέθετό μοι, ἵνα γράψας ἐρω-
τήσω τὴν Ὑμετ. Πανιερότητα, ἐάν θά ἐδέχετο τὴν θέσιν Ἀρχιεπισκόπου Κύ-
πρου, ἐν ἧ περιπτώσει ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἠθελε προ-
κρίνη αὐτὴν μετὰ τῶν τεθησομένων ὑποψηφίων, ἐφ' ᾧ καί παρακαλῶ ἵνα
συντόμως ἔχω ἀπάντησιν αὐτῆς διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ,

Ἐν τοῖς Παρχειοῖς τῆ 7 / Φεβρουαρίου 1908

Τῆς Ὑμετ. Πανιερότητος ὀλοπρόθυμος

† Ὁ ἀρχιεραμματεὺς Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος

Γ'. Ἐπιστολὴ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Νάουσας πρὸς τὸν μητροπολίτη
Ἀπόστολο.

Ἀρ. Πρωτ. 478

Σεβασμιώτατε,

Μαθόντες ἐκ τῶν ἐφημερίδων ὅτι καί τό Ὑμέτερον σεπτόν ὄνομα φέρεται
μετὰ τῶν ἐπισήμων ὑποψηφίων ἀρχιεπισκόπων Κύπρου, χαίρομεν μὲν
ἐπὶ τῇ τοιουτρόπῳ ἀναγνωρίσει τῶν περικουμουσῶν τὴν Ὑμετέραν Σεβα-
σμιότητα ἀρετῶν, λαμβάνοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψιν τό ἕκτακτον τῶν ἐν τῇ καθ'
ἡμᾶς ἐπαρχία - ὡς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ - περιστάσεων, θαρροῦντες παρα-
καλοῦμεν θερμῶς ὑμᾶς, ἵνα, χαριζόμενος ἡμῖν, μὴ ἀποδεχθῆτε τὴν μετακί-
νησιν καί προαγωγὴν ταύτην, ὅσον καί ἂν εἶναι ἐξόχως τιμητικὴ.

Εὐελπιστοῦντες ὅτι ἡ ταπεινὴ ἡμῶν αὕτη παράκλησις εἰσακουσθήσεται
ἐκφράζομεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην καί ἀσπαζόμεθα μετὰ μεγάλ-
ου σεβασμοῦ τὴν σεβασμίαν ὑμῶν δεξιάν.

Ἐν Ναούσῃ τῆ 12 Φεβρουαρίου 1908.

Ἡ Διαρκὴς Ἀντιπροσωπεία

† Ὁ ἀρχιερ. ἐπίτροπος Ναούσης Ἀρχιμ. Σωφρόνιος

1) Οἱ Δημογέροντες

Χ"Κων/τῖνος Μαλούσης
Γ. Βαβάτσης

Η ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ
ΝΑΟΥΣΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΓΙΑ
ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟ
ΘΡΟΝΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ,
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ
ΤΟΥ «ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ-
ΠΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ»
(1900 – 1910)

Δ. Τσίτσης
Ν. Μπέρσου

2) Οί επίτροποι

Χρῆστος Δραγουμάνος
Χρ. Κολτσιάκης
Γεώργιος Χ"Νώτας
Χριστόδουλος Θ. Λαναράς

3) Οί ἔφοροι

Ἄντωνιος Περδικάρης
Ἄντ. Κ. Τσίτσης
Θεόδ. Χ"Δημητρίου

4) Τά μέλη τῆς ἐκλογικῆς Ἀντιπροσωπείας

Δ. Τσιάμης
Γεώργιος Γιαννόπουλος
Κωνστ. Β. Παπανάννου
Χ"Κων/τίνος Μαλούσης
Χριστόδουλος Τσουκαλάς
Θεόδ. Χ"Δημητρίου
Μιχ. Κ. Λούσης
Γεώργιος Ζιώγας
Ἄν. Δημούλας
Χριστόδουλος Λούσης
Δημ. Πριμώντας
Χρῆστος Δραγουμάνος
Ἄργύρης Χαλκεύς
Πτολεμ. Γρ. Κολτσάκης
Κώστας Κιρατζήπασας
Γιαννάκης Ζ. Μπίλλης

Δ' . Ἀπάντηση τοῦ μητροπολίτη Ἀποστόλου στήν ἐπιστολή
τῶν Ναουσαίων.

Ἄρ. Πρωτ. 479

Πρός τά ἔντιμα Σωματεῖα τῆς πόλεως Ναούσης, Ἀντιπροσωπείαν, Δημο-
γεροντίαν, Ἐπιτροπείαν τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν καί Ἐφορίαν, τέκνα ἐν
Κυρίῳ ἀγαπητά, χάρις ὑμῖν καί εἰρήνη παρὰ τοῦ ἐν Τριάδι ἀγίου Θεοῦ
ἡμῶν.

Λαβόντες τό ἀπό 12 μεσοῦντος κοινόν ἡμῶν παρακλητικόν γράμμα ὅπως μή δεχθῶμεν τήν ὑπό τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας προταθεῖσαν ὑποψηφιότητα ἡμῶν διά τόν ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον τῆς ἀπό τοσοῦτων ἐτῶν δεινῶς χειμαζομένης ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας, ἐν πρώτοις εὐχαριστοῦμεν πᾶσι ὑμῖν ἐπί τοις ἀγαθοῖς πρὸς τήν ἡμετέραν Μετριότητα αἰσθήμασιν ὑμῶν, εἶτα δέ δηλοῦμεν ὅτι ἐγνωρίσθη ἤδη τῇ Μητρί Ἐκκλησίᾳ ἡ σταθερά ἡμῶν ἀπόφασις τῆς μή μετακινήσεως ἡμῶν ἐντεῦθεν. Καί δέν ἦτο δυνατόν ἄλλως γενέσθαι. Ἄφοῦ ἱκανοί τῶν ὑπό τοῦ ἀρχιεπιπέμενος Χριστοῦ εἰς τήν ἡμετέραν ποιμαντορίαν ἐμπερισταμένων εὐσεβῶν χριστιανῶν δέν εἶδον ἡμᾶς εἰσέτι προσωπικῶς ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἡμεῖς δέ οὐδέ ἐλάχιστον μέρος τῶν ὅσα ὑπαγορεύουσιν ἡμῖν ἡ ἀρχιερατική συνείδησις καί τό καθῆκον ἠδυνήθημεν ἄχρι τοῦδε νά ἐκτελέσωμεν ὑπέρ τοῦ χριστεπωνύμου ὀρθοδόξου πληρώματος τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας Βερροίας καί Ναούσης, ἔπεται ὅτι, τό περὶ ἡμῶν, οὐδέ νά σκεπτῶμεθα περὶ μεταθέσεως, ἔστω καί προαγωγῆς, ἐπιτρέπεται, εὐχόμεθα δέ μόνον ὅπως ταχέως ἀπαλασσόμενοι τῆς περικυκλώσεως δυσχερείας ἀρξώμεθα ἀπό κοινου τῆς θεραπείας τῶν θρησκευτικῶν καί πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν τε ἀστῶν καί τῶν χωρικῶν ἡμῶν χριστιανῶν. Κύριος ὁ Θεός δώῃ δόξαν τῇ ἀγία αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐάν μή δι' ἡμᾶς, ἀλλά διά τό πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα.

Τῇ 15 Φεβρουαρίου 1908

† Ὁ Βερροίας καί Ναούσης Ἀπόστολος

Ε'. Ἐπιστολή τοῦ μητροπολίτη Ἀποστόλου πρὸς τόν ἀρχιερατικό ἐπίτροπο τῆς Νάουσας, ἀρχιμανδρίτη Σωφρόνιο.

Ἄρ. Πρωτ. 483

Ἀγαπητέ μοι Ἀρχιμανδρίτα,

Τήν πρωΐαν τῆς χθές ἐλάβομεν τηλεγράφημα παρὰ τῆς Ἀ. Π. τοῦ Πατριάρχου λέγον: «Ἐπίσκοπος Κυρηναίας ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου. Μείνατε ἡσυχος». [...]

Τῇ 21 Φεβρουαρίου 1908

† Ὁ Βερροίας καί Ναούσης Ἀπόστολος

Ο Βεσσαίος με Νεσών, Αδελφός